

УДК 338.487:659.1(045)

ЛИСЕНКО Р.В.,

аспірант

Київського університету ринкових відносин

НАПРЯМИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У СВІТОВИЙ РИНОК ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ

***Анотація.** Стаття присвячена дослідженню напрямів інтеграції України у світовий ринок туристичних послуг. Обґрунтовано сучасні тенденції розвитку світового та національного ринків туристичних послуг та подальші пріоритети участі України в міжнародних туристичних обмінах.*

***Ключові слова:** туризм, туристична послуга, туристичні пріоритети, національний ринок туристичних послуг, світовий ринок туристичних послуг.*

Лысенко Р.В., аспірант Київського університету ринкових відносин

**НАПРАВЛЕНИЯ ИНТЕГРАЦИИ УКРАИНЫ В МИРОВОЙ РЫНОК
ТУРИСТИЧЕСКИХ УСЛУГ**

***Аннотация.** Статья посвящена исследованию направлений интеграции Украины в мировой рынок туристических услуг. Обоснованы современные тенденции развития мирового и национального рынков туристических услуг, а также дальнейшие приоритеты участия Украины в международных туристических обменах.*

***Ключевые слова:** туризм, туристическая услуга, туристические приоритеты, национальный рынок туристических услуг, мировой рынок туристических услуг.*

Lysenko Roman, the candidate of Kyiv University of Market Relations

**DIRECTIONS OF UKRAINE'S INTEGRATION IN THE WORLD MARKET
OF TOURISM SERVICES**

***Abstract.** The article is devoted to research of directions of integration of Ukraine into the world market of tourism services. The modern tendencies of development of the world and national markets of tourism services and the further priorities of Ukraine's participation in international tourism exchanges are substantiated.*

***Key words:** tourism, tourism service, tourism priorities, national market of tourism services, world market of tourism services.*

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку світового господарства міжнародна торгівля послугами набуває все більшого значення. Це викликано науково-технічним прогресом у сфері матеріального виробництва, поглибленням міжнародного поділу праці і ростом соціально-економічних потреб багатьох країн. В якості одного з провідних напрямів діяльності в сфері послуг, розглядається міжнародний туризм. Ця галузь останнім часом швидко розвивається, приносить значні прибутки та забезпечує робочі місця в багатьох країнах. Міжнародний туризм є активним джерелом надходжень іноземної валюти і здійснює вплив на платіжний баланс країни. Туризм впливає не лише на економіку багатьох країн, а й на їх соціальне та культурне середовище, екологію. Він певною мірою сприяє формуванню позитивного іміджу країни, виконує культурно-освітні функції. Сьогодні в міжнародному туристичному обміні приймають участь практично всі країни світу, як розвинуті, так і ті, що розвиваються. Для багатьох з них туризм став провідною галуззю, що визначає їх міжнародну спеціалізацію.

Активна інтеграція України у світовий ринок туристичних послуг є як економічно необхідним, так і об'єктивно закономірним процесом, оскільки, з одного боку, цілеспрямований розвиток міжнародного туризму є одним із чинників розвитку національної економіки, інструментом її інтеграції в систему світогосподарських зв'язків, засобом диверсифікації зовнішньоекономічної діяльності за рахунок динамічного розвитку сфери послуг, а з іншого боку, активізація участі України в міжнародному житті, розширення зовнішньоекономічних зв'язків, відповідно, обумовлює розвиток міжнародного туристичного обміну, пов'язаного із зростанням кількості міжнародних економічних,

соціальних, наукових, культурних контактів. Саме тому, дослідження питання інтеграції України у світовий ринок туристичних послуг є актуальним в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема інтеграції України у світовий ринок туристичних послуг розглядається в працях багатьох науковців, серед яких варто виділити Аванесова Ю. А., Фомічева В. І., Квартальнова В. А., Балабанова І. Т., Папіряна Г. А., Гуляєва В. Г., Добровольську А. Б., Єгорова Є. В., Євдокименко В., Мазаракі А. А., Ващенко Н. П., Нікіфорову Н. В., Сапрунову В., Чудновського А. Д., Шмагіну В. В. та інших. В цих роботах висвітлюються питання становлення та розвитку ринку туристичних послуг, його ролі в системі світової торгівлі, а також аналізуються проблеми та перспективи сучасного розвитку ринку туристичних послуг, політика розвитку туризму, специфіка туристичних перевезень і т. д. Разом з тим, питання формування напрямів та пріоритетів інтеграції України у світовий ринок туристичних послуг як складової ефективного розвитку національної економіки потребує більш глибоких досліджень.

Мета статті – дослідження напрямів інтеграції України у світовий ринок туристичних послуг та обґрунтування пріоритетів розвитку національного ринку туристичних послуг, що цьому сприятимуть.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку світового господарства туристична галузь є одним із пріоритетних напрямів розвитку економік країн світу. Не зважаючи на економічні коливання, політичну напругу та інші дестабілізуючі фактори, туризм з кожним роком демонструє тенденції зростання, що відображається у збільшенні кількості туристичних відвідувань. Причини цього слід вбачати, передусім, в інтенсивному збагаченні спектра рекреаційних, оздоровчо-лікувальних, культурних і духовних потреб сучасної людини, поглибленням багатоаспектної взаємодії соціумів, універсалізацією та глобалізацією системи соціально-культурних, економічних, політичних і комунікаційних зв'язків.

Створюючи нові робочі місця, забезпечуючи розвиток не тільки об'єктів туристичної індустрії, але й суміжних з нею галузей, підвищуючи рівень охорони природних, історико-культурних пам'яток, а також сприяючи процесу взаємопроникнення культур, взаєморозумінню та установленню толерантності між представниками різних соціумів, самовдосконаленню та самореалізації особистостей, установленню людинолюбних, довірчих відносин – туризм виконує не лише рекреаційну, але й важливу гуманістичну та інтегруючу функцію, формуючи відповідні фундаментальні засади глобальної солідарності.

В цілому туристична послуга – це комплекс послуг індустрії гостинності, який надається окремій особі чи групі осіб для задоволення їх потреб, пов'язаних із переміщенням з місця постійного проживання до іншого на певний проміжок часу з метою відпочинку, оздоровлення, навчання та ін. З економічної точки зору, туристична послуга – це продукт, що виробляється і реалізується в процесі взаємозв'язку і взаємодії різних організацій, які володіють туристичними ресурсами. Туризм – це сфера економіки, яка поставляє на ринок певний продукт, який задовольняє потреби населення у відпочинку, оздоровленні і т.д. Тоді, міжнародний туризм - це сфера світової економіки, яка пропонує продукт, що користується попитом на міжнародному ринку і приносить прибутки країні-виробнику. Туризм є дуже мінливою сферою економіки, що зазнає впливу багатьох чинників. Він залежить від політичної й економічної ситуації, а також від моди і реклами, що, впливаючи на потреби й інтереси людей та їхній настрій, визначають попит. Отже, основною характеристикою туристичного ринку є постійні коливання попиту і пропозиції послуг. До факторів, які впливають на рівень попиту та пропозиції туристичних послуг слід віднести соціально-економічні, демографічні, соціально-психологічні, ресурсно-екологічні, політичні [1].

Сучасний етап розвитку міжнародного ринку туристичних послуг вимагає розробки та застосування ефективного законодавства для його перспективного розвитку. Світове співтовариство розробило принципи і стандарти, на яких повинне ґрунтуватися туристичне право. Ці правила зазначені в двосторонніх та багатосторонніх міждержавних договорах, резолюціях міжнародних організацій. Міжнародне регулювання туристичної галузі являє собою багаторівневу та багатоаспектну систему взаємодіючих міжнародних організацій, ядром якої виступає Всесвітня Туристична Організація. При загальному спрямуванні їх діяльності на забезпечення функціонування міжнародного туризму у відповідності до завдань сталого розвитку реалізуються конкретні програми та проекти стандартизації якості туристичних послуг, лібералізації міжнародних туристичних ринків, а також всебічної підтримки розвитку міжнародного туризму у менш розвинених країнах.

Пріоритетними напрямками подальшої регулятивної діяльності міжнародних організацій є допомога країнам, що розвиваються, у становленні міжнародного туризму, забезпечення широкого доступу населення до міжнародного туризму, соціально-демографічний моніторинг зайнятості у

міжнародному туризмі, екологізація міжнародного туризму, розробка відповідних галузевих екологічних стандартів. Сучасний етап функціонування світової туристичної галузі формується під впливом кризових явищ, що відбуваються у світовому господарстві. Це призводить до коливань темпів росту галузі. Прогнози ВТО щодо подальшого розвитку галузі до 2019 року виглядають наступним чином. Експортні надходження від туризму в 2019 році будуть складати майже 10% від загальної суми надходжень. Зайнятість в галузі в 2019 році – одне на кожні 11 робочих місць. Це пов'язано значною мірою із загальним скороченням робочих місць у світовій економіці [2]. За прогнозами ВТО, кількість подорожуючих у світі до 2020 року зросте до 1,6 млрд. чоловік за рік. Передбачається, що кількість туристичних прибуттів в Китай досягне до 2020 року майже 140 млн. осіб. За прогнозами ВТО, очікується також подальший розвиток виїзного туризму. Найбільшими країнами-постачальниками туристичних потоків стануть Німеччина, Японія, США, Китай, Великобританія [3].

В цілому ефективний розвиток міжнародної діяльності безпосередньо залежить від надання організаційно-методичної та фінансово-економічної підтримки туризму з боку держави. Туризм є високоприбутковим сектором економіки та важливим чинником підвищення міжнародного авторитету. Необхідно, щоб визнання туризму як індустрії супроводжувалося виділенням відповідних ресурсів з боку держави. Досвід європейських країн доводить, що без державних інвестицій розвиток туризму неможливий. Цілеспрямована та системна діяльність щодо розвитку міжнародних туристичних зв'язків є ефективним механізмом створення сприятливого для розвитку туризму середовища, ефективного використання туристичних ресурсів, розбудови транскордонної інфраструктурної мережі, розвитку національних економік та культур держав світу. Бюджетні заходи містять державне фінансування з бюджету, спеціально складеного для туризму, і, зазвичай, мають наступні форми: позики по дуже низьких процентних ставках, призначені для інвестування проєктів великих туристських інфраструктур; субсидії, призначені для заохочення пріоритетних напрямків розвитку.

Узагальнення досвіду регулювання міжнародної туристичної діяльності дозволяє визначити основні напрямки регулятивного впливу органів державного управління на підтримку розвитку міжнародного туризму, серед яких: законодавче забезпечення (розробка та впровадження нормативно-правових актів, які створюють сприятливі правові умови для розвитку міжнародного туризму та захисту туристів), фінансова підтримка (створення системи різноманітних податкових пільг, субсидій, дотацій), інфраструктурна підтримка (стимулювання зацікавленості у збереженні та відновленні історико-культурної спадщини, рекреаційних територій, розбудові транспортної, готельної, комунікаційної, інженерної інфраструктури), кадрова підтримка (створення умов для заохочення використання та просування по службі місцевої робочої сили на туристичних підприємствах), адміністративна підтримка (сприяння спрощенню режиму перетину туристами кордону, подолання візової дискримінації), інформаційна підтримка (організація туристичних салонів, виставок, ярмарків, презентація національних туристичних продуктів на зарубіжних туристичних заходах, відкриття туристичних представництв за кордоном), забезпечення безпечного розвитку туризму.

В Україні поступово впроваджується змішана (європейська) модель управління міжнародною туристичною діяльністю. Одним із важливих чинників зміцнення міжнародного туристичного потенціалу України виступає договірно-правова база. Тому значної уваги потребує уточнення і вдосконалення національної законодавчої бази, що регулює сферу туризму, встановлення договірних відносин з країнами, які є перспективними для України туристичними ринками, вивчення та впровадження практики створення нормативного обґрунтування туризму, організаційних засад функціонування високорентабельної туристичної індустрії країн розвинутого туризму, прогресивного досвіду державного регулювання та стимулювання галузі. Правове забезпечення туристичної діяльності на міжнародному рівні здійснюється в Україні в межах відповідних організацій, які регулюють взаємовідносини на світовому ринку туристичних послуг. Серед них вирішальна роль належить Світовій організації торгівлі та Всесвітній туристичній організації. Суттєвою метою розвитку туристичного співробітництва України ними слід вважати створення додаткових можливостей використання туристично-рекреаційного потенціалу, створення конкурентоспроможного туристичного продукту країн-учасниць, його просування на міжнародному ринку, збільшення туристичних потоків, підвищення економічної ефективності туризму як передумови соціально-економічного розвитку світу.

В цілому, найбільш перспективними напрямами подальшої співпраці України з зазначеними організаціями є наступні:

1. Створення спільного туристичного простору і єдиного туристичного законодавства, яке буде регулювати діяльність в сфері туризму країн-учасниць. Необхідно відмітити, що це буде сприяти, по-перше, підвищенню іміджу України як туристично розвиненої держави, по-друге, спрощенню митних формальностей, яке дозволить збільшити не лише виїзні, а й в'їзні потоки туристів. По-третє, створення такого простору значно полегшить обмін інформацією, яка безпосередньо стосується сфери туристичного бізнесу, а також дозволить формувати цікаві маршрути по країнам-учасницям. Єдина нормативна база дозволить не лише уникнути суперечливих ситуацій в процесі спільної діяльності, а й значно полегшить функціонування суб'єктів туристичної індустрії.

2. Проведення міжнародних конференцій на макро- та мікро-рівні по обміну досвідом роботи в сфері туристичного бізнесу. В цьому аспекті слід звернути увагу на організацію семінарів та зустрічей підприємців різних країн, які працюють в туристичній галузі. Це дозволить не лише обговорювати найбільш актуальні проблеми розвитку цієї економічної сфери, а й формулювати спільні пропозиції щодо змін у нормативно-правовій базі, які б найбільш повно відповідали ринковій ситуації. Основним завданням конференцій на рівні держав повинно стати обговорення та подальше впровадження ефективних моделей розвитку світової туристичної галузі, розробка спільних стратегій розвитку туристичної індустрії. Для України участь в таких конференціях дозволить не лише перейняти досвід розвинених з точки зору туристичного бізнесу держав, а й заявити про себе як про гідного конкурента на світовому туристичному ринку.

3. Створення спільної бази туристичних пропозицій. Для України це буде означати, по-перше, підвищення обізнаності потенційних туристів щодо унікальних екскурсійних програм та програм відпочинку на території нашої держави, по-друге, розширення можливостей відпочинку вітчизняних туристів за кордоном.

4. Участь України в міжнародних туристичних виставках та ярмарках, розробка інформаційно-реklamних програм та турів, покликаних пропагувати туристичний продукт України за кордоном.

На національному рівні регулювання функціонування туристичної галузі важлива роль належить наступним нормативно-правовим документам: Закон України "Про туризм", "Про основні напрями розвитку туризму в Україні до 2020 року"; "Про заходи щодо забезпечення реалізації державної політики у галузі туризму", постанова Кабінету Міністрів України "Про заходи подальшого розвитку туризму". Правову основу функціонування діяльності туристичної галузі країни закладено Законом України "Про туризм"[4]. Він є основоположним законодавчим актом, що визначає загальні правові, організаційні, виховні та соціально-економічні засади реалізації державної політики в галузі туризму, всебічно регламентує туристичну діяльність в Україні, створює умови для стимулювання ділової активності суб'єктів туристичного підприємництва, забезпечує оптимальний рівень державного регулювання процесу розвитку вітчизняного туризму. Саме цей законодавчий акт став правовим підґрунтям для розробки цілого комплексу галузевих нормативно-інструктивних документів, що регламентують конкретні аспекти туристичної діяльності. Згідно із Законом України "Про туризм" до основних напрямів державної політики в цій сфері варто віднести:

- становлення туризму як високорентабельної галузі економіки України,
- створення ефективної системи туристичної діяльності для забезпечення потреб внутрішнього та іноземного туризму;
- створення та вдосконалення нормативно-правової бази в галузі туризму відповідно до чинного законодавства України, міжнародних норм і правил;
- створення економічних умов, які стимулюють розвиток туризму; заохочення національних та іноземних інвестицій в розвиток туристичної індустрії;
- встановлення порядку стандартизації, сертифікації та ліцензування в галузі туризму;
- розвиток співробітництва із зарубіжними країнами та міжнародними організаціями, участь у міжнародних програмах розвитку туризму, розробка та укладання міжнародних двосторонніх і багатосторонніх договорів у галузі туризму та визначення механізму їх реалізації [5].

Враховуючи досвід провідних туристичних країн світу, можна зробити висновок, що для України на даному етапі розвитку необхідно вдосконалювати нормативно-правову базу регулювання міжнародної туристичної діяльності в напрямку створення дієвих механізмів державної фінансової, інфраструктурної, кадрової, адміністративної та інформаційної підтримки, забезпечення безпечного розвитку міжнародного туризму в усіх відношеннях – економічному, соціокультурному, екологічному. Необхідно впровадити чіткі механізми державного фінансування туристичної галузі на регулярній основі, створити ефективну систему державного гарантування інвестицій у розбудову туристичної

інфраструктури, страхування комерційних ризиків у міжнародному туризмі, заохочення довготермінових капіталовкладень.

Сьогодні пріоритетними напрямками діяльності в сфері туризму для нашої країни є встановлення договірних відносин з країнами, що є перспективними для України туристичними ринками, вивчення та впровадження практики створення нормативно-правової бази туризму, організаційних засад функціонування високорентабельної туристичної індустрії країн розвинутого туризму, прогресивного досвіду державного регулювання та стимулювання галузі.

Україна має всі об'єктивні передумови, щоб стати однією з найбільш конкурентоспроможних туристичних країн світу, однак аналіз сучасного стану функціонування вітчизняної туристично-рекреаційної галузі свідчить про те, що її розвиток стримується через невирішеність низки проблем, серед яких необхідність подолання територіальної нерівномірності та раціонального використання санаторно-курортної інфраструктури, впровадження світових стандартів, залучення інвестицій, невідповідність міжнародним стандартам якості надання туристичних послуг, недостатність якісного та кількісного обсягу інформації про туристичний потенціал України на світовому ринку. Стратегічні орієнтири розвитку туристичної галузі України значною мірою пов'язані з європейським вектором її інтеграції.

Важливе значення в цьому зв'язку має підписання Угоди про асоціацію України та ЄС, запровадження безвізового режиму пересування туристів. Для сфери туризму особливої актуальності набувають статті 399-402 шістнадцятої глави Угоди про асоціацію. В них йдеться про подальше співробітництво сторін у цій сфері діяльності з метою розвитку конкурентоздатної галузі як генератора економічного розвитку, валютних надходжень, зайнятості тощо. Передбачається, що країни узгодять свої дії на принципах поваги культурних надбань, інтересів місцевих спільнот, особливо у сільській місцевості, а також захисту навколишнього середовища. Співпраця з ЄС відкриє великі можливості для використання організаційно-фінансових механізмів та підвищення економічної ефективності національного туризму. Зважаючи на це, через Спеціальне представництво України при ЄС систематично подає заявки щодо включення України у перспективні програми співробітництва у сфері туризму, зокрема фінансової та технічної допомоги, а також інвестиційні проекти. Це якісно впливає на розбудову туристичної сфери України, сприяє соціально-економічному та культурному розвитку держави [6]. Тому орієнтація на європейський вектор співпраці не тільки дозволяє вітчизняним туристичним підприємствам отримати доступ до потенційно об'ємного ринку, а й можливість участі в перспективних проектах, можливість залучення інвестиційних ресурсів, використання європейського досвіду організації туристичного бізнесу.

Висновок. В цілому подальша інтеграція України у світовий ринок туристичних послуг є не тільки джерелом прибутковості, а й виконує ряд важливих соціально-культурних функцій, що, в умовах функціонування глобального економічного простору набуває суттєвого значення як складова ефективного розвитку національної економіки

Список використаних джерел

1. Румянцев А.П., Коваленко Ю.О. Світовий ринок послуг. Навч. посібник. – К.: ЦНЛ, 2007. – 489 с.
2. UNWTO Tourism Highlights, 2015 Edition [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unwto.org/pub>.
3. Tourism and Sustainable Development Goals: Journey to 2030. Highlights. - World Tourism Organization. – 2017. – Available at: <http://www.unwto.org/pub>.
4. Про туризм : Закон України. - №324/95-ВР від 15.09.1995 р. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>
5. Забалдіна Ю.Б. Маркетинг туристичного підприємства: Навч. посібник. – К.: Музична Україна, 2002. – 196 с.
6. Міжнародний туризм: світові тенденції та українські реалії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sd.net.ua/2012/05/24>